

Svårt att klara sig utan kemiskt växtskydd i trädgårdproduktion

Frilandsodling av trädgårdsväxter är bland de mest intensiva formerna av odling. Ett av målen med EU:s miljöpolitik är att stöda åtgärder som minskar användningen av växtskyddsmedel i trädgårdsproduktion.

Purjo är en krävande trädgårdsväxt. Lukes utredning visade att det är svårt att odla grönsaker på friland utan kemiska bekämpningsmedel.

Jord- och skogsbruksministeriet gav 2018 Naturresursinstitutet Luke i uppdrag att göra en utredning av hur åtgärden för alternativa växtskyddsmedel genomförts på gårdar med frilandsodling 2015-2017. Åtgärden hör till miljöstödet inom Landsbygdsprogrammet.

Utredningen är en del av en större utvärdering av åtgärder som främjar mångfald i jordbrukslandskapet. Ansvarig på Luke är specialforskare **Terho Hyvönen** som har varit med och gjort detta samm drag.

Enkät till odlare

Undersökningen gjordes som en Webropol-enkät sommaren 2018. Enkäten skickades till alla 244 gårdar som förbundet sig till åtgärden. Den yta som omfattades var cirka 2000 hektar, ungefär 10 procent av den totala ytan för frilandsodling, lite beroende på vilka växter som räknades med.

Frågorna gällde speciellt om nuvarande alternativa växtskyddsåtgärder är tillräckliga för att minska behovet av kemiskt växtskydd eller om systemet borde förändras under kommande EU-perioder.

Erfarna odlare

Cirka 30 procent av gårdarna svarade på enkäten. Hälften av svaren kom från bär-gårdar, hälften från grönsaksgårdar.

Frilandsodlarna har på basen av enkäten varit länge i branschen. Hälften av dem som svarade hade varit odlare i mer än 20 år. Största delen har utbildning inom branschen och dessutom har de andra yrkesutbildningar.

Att ha odling som bisyssla var vanligast bland bärproducenter (69 %) och just de har ofta andra utbildningar. Av grönsaksodlarna var 47 % odlare som huvudsaklig syssla. En femte del av alla odlare hade kontraktsodling.

Åtgärdsgrupp I

Åtgärden **Preparat med biologiska makroorganism**

roorganism användes i huvudsak i jordgubbs- och hallonodling, där jordgubbs- eller grönsakskvalster bekämpades med rovbagg.

Effekten var mycket varierande och de flesta hade varit tvungna att komplettera med kemisk bekämpning. (se tabell) Åtgärden ansågs ändå vara nyttiga, även om man inte fick full effekt. Bekämpningen fungerade bättre i tunnlar där vädret inte hade så stor inverkan.

Svamp-, virus eller mikroorganism som sprids med bin användes också i huvudsak i jordgubbs- och hallonodlingar, där gråmögel bekämpades med preparatet Prestop Mix. Effekten varierade, men var i huvudsak positiv. Hälften av de som svarade hade ändå varit tvungna att komplettera med kemisk bekämpning.

Metoden är väderkänslig, för bina flyger inte när det kallt eller regnigt. Samtidigt ökar risken för gråmögel ytterligare vid regn. Andra problem var bland annat logistiken med leveranserna av bin (bina levererades inte i tid, det går enklare om det finns egna bin på gården) och problem med att sprida ut Prestop Mix-pulvret (det hårdnar och ytan måste skrapas bort innan det går att fylla på nytt).

Odlingstunnlar användes i huvudsak vid odling av jordgubbar och hallon för att bekämpa gråmögel och grönsakskvalster. Det används flera olika typer av tunnlar.

På frågan hur man lyckats gavs endast nio svar, men majoriten beskrev tunnlar som en lyckad åtgärd. Endast en svarade att hen ibland använde kemisk bekämpning av gråmögel i tunnlar.

Åtgärdsgrupp II

Insektnät användes i huvudsak för kålrot, kålväxter och andra grönsaker för att skydda mot kålfluga och kålmal.

Enligt odlarnas egen bedömning var resultatet av åtgärden i huvudsak bra. (se tabellen). Men cirka hälften av de som svarade hade varit tvungna att använda kemisk bekämpning.

Problem med metoden var att materialet skuggade växterna, att man måste öppna nätet och skadeinsekter då kommer in, att temperaturen och fuktigheten stiger under nätet (detta kan vara både positivt och negativt). Men till exempel för kålrot, som är en svår växt att odla med tanke på växtskyddet, har man lyckats minska användningen av växtskyddsmedel betydligt de senaste 10-15 åren.

Åtgärden **Svamp-, virus- och mikroorganism som sprids med spruta** har använts i huvudsak på jordgubbar och morot för att bekämpa gråmögel, mjöldagg och andra sjukdomar samt på kålväxter för att bekämpa kålmal (ett svar). Det mest använda preparatet var Serenade.

Odlarnas egen uppskattning var att åtgärden fungerade ganska bra. Men alla som svarade hade också kompletterat med kemisk bekämpning, eftersom åtgärden inte var tillräcklig. Då det finns mycket kålmal är det svårt få tillräcklig effekt av enbart biologisk bekämpning på korsblommiga växter.

Åtgärden **Mekanisk bekämpning med traktor** (flamningsaggregat eller precisionshacka) användes också på flera odlingsväxter, bland annat morot, palsternacka, ärt, kål och sallat. Vanligen bekämpades ogräs. Odlarnas egen uppfattning var att åtgärden fungerade bra. (se tabell)

Men största delen hade kompletterat med kemisk bekämpning och kompletterande rensning. Hackan ansågs skada morotsplantorna och ärternas rötter, samt öka växtsjukdomarna. Om man kunde börja med kemisk bekämpning skulle plantorna klara den mekaniska hackan bättre när de är större. Enbart hacka ansågs inte vara tillräckligt för bekämpning.

Många förkastade

Vi hade också tillgång till granskningsprotokoll från NTM-centralernas inspektioner. I de granskningar som genomfördes åren

2015-2017 gavs 84 anmärkningar. Som exempel kan nämnas frukt- och bär-gårdar där plantor och träd dött under vintern så att beståndet inte längre uppfyllde kraven på hur tätt det borde vara. När granskningarna gjordes på försommaren hade man vanligen inte ännu hunnit komplettera planteringarna.

Relativt många anmärkningar fick också åtgärden för mikroorganism som sprids med bin och som används för att bekämpa gråmögel på jordgubbar. Det kunde till exempel finnas två bikupor på hela odlingen, när kravet var två per hek-

Åtgärd	Antal av de undersökta gårdarna som valt åtgärden 2015/16/17	Odlarens åsikt om resultatet					Har bekämpningen kompletterats med kemiska preparat?
		0	1	2	3	4	
Åtgärdsgrupp I							
Biologiska preparat med makroorganism	20/22/22	8	2	10	16	3	17/11
Preparat som sprids med bin	19/19/19	1	2	10	5	3	10/9
Odlingstunnlar för bär	10/12/12	0	0	2	4	3	1/7
Åtgärdsgrupp II							
Insektnät	10/13/17	0	2	3	7	6	7/6
Svamp-, virus- och mikroorganism som sprids med spruta	10/11/16	0	1	6	6	0	8/0
Mekanisk bekämpning av ogräs	16/19/19	0	1	7	9	2	11/6

Tabell 1. Antal gårdar som valt en växtskyddsåtgärd mellan 2015-2017, odlarens åsikt om resultatet (0=dåligt...4=utmärkt) och om åtgärden kompletterats med kemiska preparat.